

Középiskolások tapasztalatai az iskolai zaklatásról Közvélemény kutatás

A Medián Közvélemény és Piackutató Intézet által végzett kutatás 1000 fő középiskolás korú fiatal online kérdőíves megkérdezésével zajlott. A megkérdezettek az egész iskolai pályafutásukra vonatkozó válaszokat adtak. A kutatás közelíti a reprezentativitást, a minta iskola és településtípus szerinti sokfélesége biztosítja, hogy az eredmények jól tükrözik a magyar középiskolások véleményét és tapasztalatait.

Eredmények:

1. Közérzet és biztonságérzet az iskolában

A kutatásban az iskolai biztonságérzetre, közérzetre vonatkozóan 11 - a diáktársak és a tanárok által teremtett közeg tapasztalataira vonatkozó – állítást értékelték a megkérdezettek. A kérdések többek között kitértek arra, hogy mennyire érzik magukat megbecsülve a diákok az osztályban, hogy a tanárok mennyire figyelnek az osztályra és mennyire törődnek az osztályközösséggel, valamint arra, hogy segítenek-e a tanárok azoknak, akiknek problémája van a beilleszkedéssel.

- ★ A tizenévesek többsége a közepesnél valamivel jobban érzi magát az iskolában. A megkérdezettek 56 % a közepesnél magasabb osztályzatot adott. Az átlagosnál jobban érzik magukat a gimnáziumok és technikumok tanulói.
- ★ Kifejezetten rosszul érzi magát a tanulók 5%-a, 12% kettessel értékelte a helyzetet, vagyis kifejezetten negatív visszajelzés adott.
- ★ Általános iskolában, szakképző iskolában, kisebb településen élők között magasabb azok aránya, akik alacsonyabb biztonságérzettel rendelkeznek az iskolában.

2. Zaklatási tapasztalatok

A kutatásban mit tekintettünk iskolai zaklatásnak?

A kutatásban iskolai zaklatásnak tekintjük a fizikai erőszak mellett a szóbeli bántalmazást és a kiközösítést, közös programokból való kizárást is. Az offline és az online történt bántalmazások egyaránt a vizsgálat tárgyát képezték.

- ★ A kutatás kérdőívét kitöltők 85%-a állította, hogy volt már áldozata offline zaklatásnak az iskolai pályafutása során. Az online és az offline bántalmazás áldozatainak köre erősen összefügg, az iskolában bántalmazottak 49%-át az online térben is zaklatták.
- ★ Bántalmazási fajták a következőképpen oszlanak meg: lelki/szóbeli: 94%, kiközösítés 57%, fizikai 32%.
- ★ 15% -nak nincs semmilyen bántalmazási tapasztalata.
- ★ A fizikai bántalmazások az általános iskolában és a szakképző iskolában jellemzőek leginkább. A fiúk körében gyakoribb a fizikai bántalmazás elszenvedése (34%), mint

lányoknál (21%). Fizikai bántalmazás gyakrabban fordul elő azokban az esetekben, amikor nem kortárs, hanem idősebb gyerek követi el a bántalmazást.

- ★ Az érintettek fele 6-10 évesen (alsó tagozatos korban) tapasztalt először bántalmazást az iskolában.
- ★ A kutatás eredményei alapján az iskolai bántalmazás legfontosabb helyszíne az osztályterem (81%). Ezt követi az iskola folyosója és udvara (59%, illetve 47%). Ezeknél kevésbé, de ugyancsak jellemző helyszíne a zaklatásnak a menza és a táborok, sőt, a további válaszok alapján az öltözők és a tornatermek is. Kiderült, hogy az osztálykirándulások is gyakran biztosítanak alkalmat a bántalmazóknak.
- ★ A feltárt bántalmazási tapasztalatok kimagasló többsége nem egyszeri, hanem ismétlődő volt (66%). A fizikai bántalmazásoknál még ezt is meghaladja az ismétlődő zaklatások aránya (83%). Az ismétlődő esetek csaknem felében napi szinten vagy ennél is gyakrabban ismétlődött a bántalmazás; a gyakori ismétlődés különösen a fizikai erőszak esetében, az iskolatípusok közül pedig a szakképző iskolákban és az általános iskolákban jellemző.
- ★ A bántalmazások kimagasló többségében osztálytársak a bántalmazók; mindössze az esetek 7%-ára jellemző, hogy valakik mások bántalmazták az áldozatot és az osztálytársak nem.
- ★ A tanárok is részt vesznek valamilyen módon a bántalmazásban (21%). Átlagon felüli arányban fordul elő a szakképző iskolákban.
- ★ A válaszadók harmadával előfordult már, hogy nem ment iskolába, mert attól tartott, hogy bántani fogják. A szakképző iskolába járók, a kisebb településen élők, és a fizikai bántalmazások elszenvedői az átlagnál magasabb arányban próbálták már így elkerülni a zaklatást. A lányok körében jellemzőbb ez a stratégia.

3. Zaklatási tapasztalatok az online világban

- ★ A vizsgált populáció 44%-a állítja, hogy szenvedett már el online zaklatást. Jóval magasabb arányban azok, akiknek offline bántalmazási tapasztalatuk is van, de nem kizárólag ők.
- ★ Összefoglalva a különböző bántalmazási tapasztalatokat: a válaszadók 42%-át online és az iskolában is zaklatták, 44%-ukat csak az iskolában és 3%-ukat csak online.
- ★ Az online bántalmazás elszenvedése a lányok körében elterjedtebb, mint a fiúknál.
- ★ Az online zaklatás is az osztálytársakhoz köthető a leggyakrabban, de korántsem olyan kiemelkedő arányban, mint a fizikailag megvalósuló zaklatások esetében. Az online bántalmazások áldozatainak 58%-ánál voltak az osztálytársak a zaklatók. Ennél a típusnál az sem ritka, hogy a bántalmazott nem ismeri az elkövetőt (23%).
- ★ Online zaklatást a legtöbb érintett privát üzenet formájában tapasztalt (67%), de jellemző platform az Instagram (34%) és a Facebook (26%) is.

4. Iskolai élet – a konkrét (személyes) bántalmazási élményeken túl

- ★ A válaszadók háromnegyede úgy látja, hogy a kortársai bántják egymást online vagy élőben. Körükben az a legjellemzőbb tapasztalat (47%), hogy online és élőben egyaránt gyakori a zaklatás. A válaszadók tapasztalatai alapján azt mondhatjuk, hogy nagyon elterjedt az online bántalmazás, de nem adta át a helyét a személyes zaklatásnak, gyakran azt kiegészítve jelentkezik. Budapesten és a gimnáziumokban elterjedtebb lehet az online zaklatás, mert ezekben a csoportokban átlag feletti arányban gondolják a válaszadók, hogy jellemzőbb az internetes bántalmazás, mint a személyes.
- ★ A válaszadók harmada volt már saját maga is elkövető, bántalmazó a saját bevallása szerint. Az iskolai közeg jelentőségére irányítja a figyelmet az a tény, hogy az áldozatok körében jelentősen magasabb azok aránya, akik elkövetők is voltak, mint azok körében, akiket nem zaklattak, vagyis valószínűleg bizonyos közösségekben jellemzőbb, gyakoribb a zaklatás, aminek néha az elkövetői, néha az áldozatai között találja magát valaki.
- ★ A válaszadók, akik saját maguk voltak már bántalmazók, jellemzően lelki sérelmet okoztak, fizikai bántalmazást mindössze 15%-uk „vallott be”. Az elkövetőkön keresztül vizsgálva is az derül ki, hogy a fizikai bántalmazás az átlagosnál jellemzőbb a szakképző iskolákban.
- ★ A bántalmazók 78%-a csak személyesen zaklatott, vagyis ilyen módon közelítve is kisebbnek tűnik az online bántalmazás jelentősége a személyesnél.
- ★ A válaszadók 38%-a olyan osztályközösségben tanul, ahol van rendszeresen csúfolódó és rendszeresen kigúnyolt tanuló is. Csak a válaszadók ötöde jár olyan helyre, ahol sem bántalmazó, sem bántalmazott nincs.

5. Segítségnyújtással és beavatkozással kapcsolatos tapasztalatok

- ★ A tanulók szerint a tanárok az esetek körülbelül 40%-ában tudnak róla, hogy van probléma egy osztályban és mindössze 14%-ban lépnek közbe. A közbeavatkozás 4%-ban abban merül ki, hogy rászólnak az illetőre, 1%-ban pedig valamilyen büntetést adnak. Komplexebb megoldást (beszélgetést, az egész osztályközösség, esetleg a szülők bevonását) az esetek 7%-ában alkalmaznak.
- ★ A válaszadók által látott bántalmazások 11%-ában mindig közbelépett felnőtt, 58%-ban néha közbelépett, néha nem. A válaszadók negyede olyan bántalmazásnak volt szemtanúja, amelybe egyáltalán nem avatkozott be felnőtt.
- ★ Az iskolákban, ahol előfordul bántalmazás, jellemző, hogy vannak olyan tanulók, akik tesznek valamit, felszólalnak mások bántása ellen (64%). Különösen magas arányban jellemző ez a 6 vagy 8 osztályos gimnáziumokban.
- ★ A tanulók jelenős része (36%) nem tudja megítélni, hogy inkább kedvező vagy inkább kedvezőtlen azok megítélése, akik a bántalmazott fél védelme érdekében beavatkoznak. Az érdemi válaszok inkább a kedvező irányába húznak (35%), de jellemző az a vélemény is, hogy kedvezőtlen (29%). Figyelemre méltó, hogy azok, akik voltak már zaklatás áldozatai, jellemzőbben gondolják úgy, hogy veszélyes beavatkozni (kedvezőtlen a megítélése), mint azok, akiknek nincs ilyen tapasztalatuk.
- ★ A tanulók elsősorban barátokhoz, osztálytársakhoz és a szüleikhez vagy az osztályfőnökhöz fordulnak segítségért, ha bántalmazták őket. A tanárok közül az

osztályfőnökök szerepe nagy ezen a téren, 39% fordulna hozzájuk segítségért; a többi tanár szerepe és az iskolapszichológus szerepe jóval csekélyebb.

- ★ **A válaszadók negyede úgy érzi, senkihez nem fordulna segítségért.** A korábban már zaklatást elszenvedők körében jóval magasabb azok aránya, akik szerint nincs kihez fordulni (27%), mint azok körében, akik nem rendelkeznek ilyen tapasztalattal (9%).
- ★ A segítségkérés az eredmények szerint az esetek körülbelül felében hatékony, érdemi változást idéz elő. Leginkább a szülőktől, az osztályfőnöktől és az osztálytársaktól kaptak segítséget azok, akik problémájukkal felkerestek valakit és javult is ezáltal a helyzetük.

6. Megelőzés

- ★ A válaszadók fele úgy látja, hogy a tanárai tesznek valamit az iskolai bántalmazás megelőzése érdekében. (Annak ellenére, hogy a problémás eseteknél alacsonynak mértük a tanárok beavatkozási arányát, sőt azt mutatták az eredmények, hogy a diákok szerint sokszor nem is tudnak a problémáról.)
- ★ Különösen a 6 vagy 8 osztályos gimnáziumokban igaz, hogy még az online felületeken történő bántalmazás megelőzésének és kezelésének a kérdésére is kitérnek az iskolában. A tanulóknak a kutatásban összetett módon mért iskolai biztonságérzete erős összefüggést mutat azzal, hogy tapasztalataik szerint tesznek-e valamit a tanárok a megelőzés érdekében: azon tanulók csoportjában, ahol az online bántalmazással is foglalkoznak, mindössze 6% azok aránya, akiknek alacsony szintű a biztonságérzetük, míg azok körében, akiknek a tanárai nem tesznek semmit a bántalmazás megelőzése érdekében, 49%.
- ★ A válaszadók 47%-a úgy tudja, hogy az iskolája tanórák keretében vagy más módon foglalkozik az iskolai bántalmazás témájával. Ez a 6 és 8 osztályos gimnáziumokra jellemző a leginkább (61%), a legkevésbé pedig a szakképző iskolákra (30%).
- ★ Annak ellenére, hogy a különböző iskolatípusok meglehetősen különböznek abban, hogy mennyire tesznek lépéseket a megelőzés érdekében, a hatékonyság terén nem térnek el nagyon egymástól a tanulók beszámolóí alapján. A 6 vagy 8 osztályos gimnáziumba járók 25%-a szerint nem sikeres az iskolája a bántalmazás kezelésében; a szakképző iskolák esetében ez az arány magasabb, de nem jelentősen (32%).

7. Attitűdök

- ★ A kérdőívet kitöltő fiatalok jelentős többsége elítéli az iskolai erőszakot: 79% teljes mértékben és további 11% a közepesnél nagyobb mértékben.
- ★ A bántalmazással kapcsolatban valamennyire megengedő álláspontok közül az a legelterjedtebb, hogy „természetes, hogy egy közösségben vannak erősebbek és gyengébbek, így a bántalmazás sem kerülhető el”; ezzel 37% „inkább” egyetért. Mindössze 4 %-a ért egyet azzal a problémát kicsinyítő állásponttal, hogy „senkinek nem lesz baja attól, ha kigúnyolják vagy kiközösítik az iskolában”.

- ★ Az iskolai erőszakkal kapcsolatos attitűdöket összegzése: a válaszadók közel kétharmada teljesen elítélő, 37%-a ambivalens és csak 2%-a megengedő, vagyis bagatellizáló. A bántalmazást elszenvedők 63%-a, míg a tapasztalattal nem rendelkezőknek csak 46%-a elítélő.
- ★ A lányok magasabb arányban tartoznak a bántalmazást elítélők csoportjába (67%), de a fiúkra sem jellemző a megengedő attitűd: körükben inkább az ambivalens véleménnyel rendelkezők aránya magas.
- ★ Az idősebbek, legalább 17 évesek körében jellemzőbb az erőszak elítélése, mint a fiatalabbak csoportjában.